

Peter Gál

PREHĽAD ŠTUDIJNÝCH POMEROV, OBSAH ŠTUDIJNÝCH PROGRAMOV A TENDENCIE NOVEJ ORIENTÁCIE

Počiatky univerzitného štúdia v odbore priestorového plánovania sú úzko spojené s historickými obdobiami vývoja dnešnej Fakulty architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. I keď sa jednotlivé problémové okruhy plánovacích disciplín na Slovensku postupne zaradili do programov štúdia na viacerých

univerzitách a dodnes sa špeciálne orientované plánovanie na nich vyučuje, je možné jednoznačne konštatovať, že priestorové plánovanie v priamej väzbe na územné plánovanie bolo a stále je dominantne súčasťou študijných programov na Fakulte architektúry STU v Bratislave.

Súčasný stav rozmiestnenia plánovacích disciplín na univerzitách v SR:

Univerzita	Mesto	Zameranie
Ekonomická univerzita	Bratislava	národochospodárske plánovanie
Univerzita Mateja Bela	Banská Bystrica	národochospodárske plánovanie
Univerzita Komenského	Bratislava	geografické disciplíny, krajinná ekológia
Technická univerzita	Zvolen	lesohospodárske plánovanie
Slovenská poľnohospodárska univerzita	Nitra	poľnohospodárske disciplíny, krajinné inžinierstvo
Slovenská technická univerzita Bratislava		územné plánovanie

Súčasný stav vo výučbe priestorového plánovania¹ je logickým pokračovaním a priamym dôsledkom vývoja, ktorý začal v univerzitnom prostredí na Slovensku na počiatku druhej polovice 20. storočia. Proces formovania univerzitnej výchovy architektov na Slovensku začal v r. 1946, no až v r. 1950 bol zriadený samostatný Odbor architektúry a pozemného stavitelstva ako základný odbor novozriadenej Fakulty architektúry a pozemného stavitelstva SVŠT. Študijný plán mal 2 zamerania (rozdelené od 3. ročníka):

- architektúra a urbanizmus
- pozemné stavitelstvo

Nasledujúca úprava študijného programu v šk. roku 1954/1955 kodifikovala dva základné odbory štúdia:

- architektúra a stavba miest (A)
- pozemné stavitelstvo (S)

Táto úprava predzíala štúdium odboru A na 12 semestrov (vrátane diplomovej práce a jej obhajoby) s diferenciáciou odborov už od 1. ročníka. Výučbu urbanistických disciplín zabezpečovala Katedra urbanizmu, ktorej prvým vedúcim bol profesor Emanuel Hruška.

Profesor Hruška bol jedným z protagonistov profesorského zboru fakulty, ktorého spolu s ďalšími profesormi pozval do Bratislavu zakladateľ fakulty profesor Emil Belluš z českých univerzít už pri zrade fakulty, s cieľom zabezpečiť už od začiatku vysokú úroveň štúdia. Profesor Hruška bol medzinárodne uz-

návanou osobnosťou so široko rozvetvenými odbornými kontaktmi, najmä v nemecky a francúzsky hovoriacich krajinách a univerzitách. Svoje rozsiahle poznatky a znalosť problematiky v medzinárodnom meradle využil pri novej koncepcii výučby urbanizmu a stavby miest, kde i pri skromnej hodinovej výmere dokázal zabezpečiť širšie chápanie urbanizmu so zdôraznením prístupov pri usmerňovaní územného rozvoja Slovenska.

Prví absolventi fakulty v tomto období mali možnosť pracovať na nových, tzv. "rajónových plánoch" pre rôzne časti územia Slovenska, kde boli uplatňované progresívne metodické postupy, prinesené na Slovensko profesorom Hruškom.

Ďalší vývoj priniesol vážnu deformáciu štúdia v odbore architektúra a stavba miest, keď po vzniku novej Stavebnej fakulty (kam od r. 1960 patril i odbor architektúra a stavba miest), bol v duchu sovietskych tendencií presadený model štúdia s úplným prepojením na stavebnú výrobu v 1. a 2. ročníku a až od 3. ročníka sa začala odborná profilácia jednotlivých odborov.

Tento model štúdia sa uplatňoval v r. 1963-1977 a výučbu disciplín urbanizmu prevzala Katedra urbanizmu a územného plánovania, ktorej vedúcim sa stal profesor Ján Svetlík.

Za charakteristické znaky študijného programu v uvedenom období môžeme považovať:

- širší hodinový rozsah teoretických predmetov urbanizmu, kde sa už sústredovala pozornosť i na metódy a nástroje územného plánovania a tiež na problematiku tvorby krajiny;
- povinný semester ateliérovej tvorby (v 10. semestri štúdia) so zameraním na urbanistický návrh, v ktorom sa vyžadovalo i primerané riešenie širších regionálnych vzťahov riešeného územia;
- samostatné zameranie štúdia "Stavba miest" v 11. a 12. semestri (diplomová práca).

Profil absolventa odboru zabezpečoval zvládnutie širšieho rozsahu metód architektonického a urbanistickej projektovania s možným uplatnením tiež v plánovacích disciplínach.

Ďalším medzníkom vývoja je znovuzaloženie samostatnej Fakulty architektúry v r. 1976. Po nutnej inovácii študijného programu začína od školského roku 1979/80 výučba vo dvoch študijných odboroch, ktoré sa vyčleňujú po troch spoločných ročníkoch:

- architektúra
- urbanizmus a územné plánovanie

V tomto období nastal skutočný zlom v chápaniu výučby urbanizmu, keď najmä prof. R. Šteis po dlhých rokoch praxe a rozsiahlymi skúsenosťami vo sfére územného plánovania teoreticky rozpracoval a zaviedol do programu i predmety, zamerané na územné a priestorové plánovanie.

Výučbu na odbore Urbanizmus a územné plánovanie zabezpečovala naďalej Katedra urbanizmu a územného plánovania, ktorej vedúcim sa stal profesor Rudolf Šteis a neskôr vedenie prevzal profesor Tibor Alexy. Katedra sa v súlade s novou koncepciou študijného programu rozčlenila na tri oddelenia:

- oddelenie tvorby zonálnych štruktúr
- oddelenie tvorby sídelných a regionálnych štruktúr
- oddelenie teoretických disciplín

Študijný program odboru bol založený na postupnom štúdiu problematiky v troch územných (priestorových) dimenziách, definovaných ako štruktúry:

- zonálne
- sídelné
- regionálne

Jednotlivé predmety študijného programu v odbore boli zoradené do skupín:

a) teórie v odbore:

- teória a ochrana životného prostredia
- vývoj urbanizmu
- urbanistická kompozícia - rekonštrukcia sídel
- tvorba krajiny

b) ostatné teoretické disciplíny:

- sociológia
 - urbanistická ekonómia
 - technická infraštruktúra
 - geografia
- c) územné plánovanie:
- plánovanie zón
 - plánovanie sídel
 - plánovanie regiónov a krajiny
 - matematické modelovanie v plánovaní

Ťažiskovou časťou výučby bola však ateliérová tvorba, ktorá pokrývala všetky vyššie uvedené dimenzie a viedla študentov k interdisciplinárному chápaniu problémov.

Novokoncipovaný odbor získal na fakulte od začiatku medzi študentmi značnú popularitu; svoju úlohu tu zohrala i kvalita učiteľského teamu Katedry urbanizmu a územného plánovania, no i zabezpečenie uplatnenie absolventa odboru v širokej škále projektových ústavov s urbanistickými ateliérmi ako aj v štátnej správe na odboroch územného plánovania. Tie boli de facto objednávateľmi zákonom stanovenej územnoplánovacej dokumentácie, v ktorej hrali významnú úlohu i územné plány veľkých územných celkov (ÚPN VÚC).

Spomínané obdobie znamenalo tiež prvé pokusy s uplatnením výpočtovej techniky pri plánovaní pomocou aplikácie matematického modelovania procesov územného rozvoja. Významnou súčasťou výučby na FA STU v oblasti územného plánovania bola organizácia postgraduálnych foriem štúdia, zameraného najmä na problematiku komplexného rozvoja sídel a veľkých územných celkov. Toto obdobie relativne zvýšeného významu plánovacích disciplín v štruktúre výučby na FA STU trvalo až do r. 1989 a i napriek realite neskoršieho vývoja prinieslo poznatky a skúsenosti, ktoré sa využívajú i v súčasnom období.

Aký je stav výučby plánovacích disciplín v prelomovom roku 2000?

Politické, spoločenské a ekonomicke zmeny naštartované v r. 1989, nachádzajú svoj výraz v ďalšom usmerňovaní územného rozvoja kvalitatívne novými metódami, pre ktoré je potrebné pripraviť i novú generáciu odborníkov.

Môžeme konštatovať, že tradične pochopené metódy územného plánovania, založené na výkonoch špecialistov v jednotlivých odborných disciplínach, dnes už nezodpovedajú narastajúcim požiadavkám na moderné metódy priestorového plánovania, kde sa čoraz naliehavejšie prejavuje požiadavka interdisciplinárnej odbornej koordinácie. Tieto úlohy bude môcť plniť iba vzdelaný odborník - priestorový plánovač, ktorý si už počas štúdia osvojí interdisciplinárne metódy a dokáže ich uplatňovať i v práci, v prostredí zjednocujúcej sa Európy.

Priestorové plánovanie na Slovensku sa musí prispôsobiť dynamike vývoja v nových podmienkach trhového hospodárstva, a to nielen v otázkach systému plánovacích metód, ale predovšetkým v otázkach prípravy odborníkov, ktorí budú pôsobiť v plánovacom procese.

Súčasný stav výučby v odbore urbanizmus na FA STU uvedenému vývoju nezodpovedá. Prevaha tradičného chápania urbanizmu ako tvorivej umeleckej disciplíny eliminovala v uplynulom desaťročí možnosť rozvoja výučby interdisciplinárne chápaného priestorového plánovania.

Odbor urbanizmu sa vnútorne člení na 3 zamerania:

- urbanistické súbory a zóny
- sídla a regióny
- krajinná architektúra (vrátane krajinného plánovania).

Moderné metódy priestorového plánovania však nie sú zahrnuté v primeranej výmere ani v jednom z uvedených zameraní a sú skôr trpeným doplnkom v tradične zostavenom študijnom programe odboru, aj to len v polohe prednášok a cvičení, bez širokého prepojenia na spracovanie priestorových plánov vo forme „ateliérovej tvorby“.

Za predmety, zaoberajúce sa dominantne priestorovým plánovaním, môžeme v súčasnom študijnom programe odboru urbanizmus považovať:

Povinné predmety:

- Územné plánovanie I	2 - 1	8. semester
- Územné plánovanie II	2 - 0	10. semester
- Územný manažment	2 - 1	11. semester
- Doprava a technická infraštruktúra	1 - 1	9. semester

Voliteľné predmety:

- Interdisciplinárne aspekty v urb. a ÚP	1 - 1	11. semester
- Krajinoekologické plánovanie	2 - 0	11. semester

Už krátky prehľad jasne svedčí o skutočnosti, že súčasné európske tendencie vo výučbe priestorového plánovania na FA STU nie sú náležite docenené.

Východiskom z uvedeného stavu je snaha manažmentu fakulty získať potrebné poznatky prostredníctvom medzinárodných programov.

Programy Tempus-Regamter a súčasný Tempus-Spectra sú zamerané na transfer poznatkov z renovalených pracovísk krajín Európskej únie do prostredia SR. Zhodnotenie doteraz získaných poznatkov

nastoľuje požiadavku prehodnotenia, resp. zostavenia nového študijného plánu pre odbor Priestorové (územné) plánovanie, ktorý bude kompatibilný s modelmi univerzitnej výchovy priestorových plánovačov v Európe.

Z tohto hľadiska má veľký význam i účasť FA STU v prebiehajúcom programe CADSES-INTERREG II C, od ktorého očakávame zreteľné impulzy pre medzinárodné zdôvodnenú aktualizáciu študijných plánov, resp. vytvorenie nových študijných odborov.

Poznámka:

¹⁾ pojem "priestorové plánovanie" je v ďalšom teste synonymom v slovenskom prostredí zaužívaného pojmu "územné plánovanie"